

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
5

No

1

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 975 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 7-yanvarda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayeich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Yashil” makon “yashil” iqtisodiyot farovonligimiz garovi.....	20
Muhiddin Kalonov	
Xufyona iqtisodiyot va uni qisqartirishning ilmiy tadqiqotlardagi talqinining ilmiy tahlili.....	23
Raxmanov Laziz Erkabaevich	
O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti tahlili.....	28
Bakirov Sanjar Davlatovich	
Respublika iqtisodiyotida oilaviy korxonalarning eksport faoliyati tahlili.....	35
Jurayev Navruz Jurayevich	
Tijorat banklari tomonidan kredit liniyalarini samarali boshqarish mexanizmlari.....	40
Toshboyev Sherzod Turdaliyevich	
Innovatsion faoliyatda yashil kimyoning strategik o'rni: global va mahalliy yondashuvlar.....	45
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda tabiiy kapitalning ahamiyati.....	49
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Sug'urta kompaniyalari biznes modeli.....	54
Qarshiyev Otabek Abdullayevich	
Страхование различных рисков проектного финансирования.....	59
Гулираъно Носирова Абдулазиз кизи	
“Yashil” texnologiyalar – yashil iqtisodiyotning bo'g'ini sifatida.....	63
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li	
Iste'mol soliqlarining tovar va xizmatlar bahosiga ta'sirini baholash.....	70
Ergashev I. O.	
Экологические аспекты “зелёной экономики” в стратегии устойчивого развития Узбекистана.....	73
Кучаров Абдор Сабиринович, Джумабаева Дилобар Асатиллаевна, Шомалиева Мукаддасхон Мирсаидовна	
O'zbekistonda pensiya tizimini takomillashtirish.....	78
Tursunov Jaxongir Pulatovich	
Yoshlarda tadbirkorlik qobiliyatini shakllantirish va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish modellari.....	84
Raxmatullayeva Feruza Azimovna	
Korxona import operatsiyalarida moliyaviy munosabatlar nazariy tahlili.....	90
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
Hududlararo iqtisodiy mutanosibliklarni aniqlash uslubiyoti.....	95
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
“MUQADDAM” MCHJ kalava ip ishlab chiqarish korxonasida marketing strategiyasini takomillashtirish yo'llari.....	103
Musayeva Shoira Azimovna, Kurbonboyeva Sevinch Asliddinovna	
O'zbekistonda davlat mulkini xususiyashtirish jarayonlari va ularning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.....	109
Shadmanov Erkin Sherkulovich, Turkmanov Azam Saydullaevich	
Особенности современных методов оценки эффективности деятельности промышленных предприятий.....	114
Матчанов Азамат Абадович	
Kichik biznes subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulotlar ishlab chiqarishni tashkil etishda davlat dasturlarining ahamiyati.....	121
Mirzaboev Xusniddin Muxamadjonovich	
Davlat statistikasini xalqaro statistika standartlar asosida innovatsion rivojlantirish yo'llari.....	128
T.P. Jiemuratov	
Tadbirkorlikni boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish.....	134
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich, G'ulomova Iroda Jahongir qizi	

Davlat-xususiy sheriklik: mohiyati, funksiyalari va jahon amaliyoti	139
Ataniyazova Maksuda Baltabayevna	
Qurilish korxonalarida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari	144
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
O'zbekistonda bandlikni tartibga solishda tadbirkorlikning ahamiyati	148
Ismailov Azizbek	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash davrida bandlik siyosati	151
Mardanaqulov To'liqin	
Tadbirkorlikning ijtimoiy funksiyasini namoyon bo'lishi	154
Xalilov Muxiddin Shakirovich	
Ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishda davlat ijtimoiy buyurtmasining ahamiyati	158
Xusanov Otabek Nishonovich	
Shaxsiy sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va tashkil etish prinsiplari	163
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Moliyaviy munosabatlarda benefitsiar mulkdorlarning iqtisodiy faoliyati va ularga xizmat ko'rsatish tizimi tahlili	168
Ochilov Farhod Malikovich	
Оптимизация стратегий коммерциализации инновационных проектов в организациях	174
Бобокулов Шохрух	
Sog'lom ovqatlanish umumiy ovqatlanish sohasini barqaror rivojlantirishning asosi sifatida	178
Raximova Dilorom Sulaymonovna	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda davlatning roli	184
Ulug'murodova Feruza Mardon qizi, R.A. Saydaqulov	
Mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotga o'tishning imkoniyatlari va muammolari	190
Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li	
Aksiz solig'ining davlat budjetini shakllantirishdagi ahamiyati va zarurati: xalqaro va mahalliy tajriba	195
Kabirov Abdulla Maxmutovich	
Tijorat banklari aktivlari samaradorligini oshirish	201
Xojibekova Zilola Shavkat qizi	
Davlat budjeti daromadlarini shakllantirish bo'yicha xorij tajribalari	206
Kudaybergenova Guzal	
Развитие международного рынка капитала	216
Срождидинова Зарина Хайриддиновна, Абдираманова Мадина Куанишбаевна	
Финансовый анализ нефтесервисной компании АО «МАХСУСЭНЕРГОГАЗ»	228
Файзиев Умуркул Шухратович	
Tijorat banklarida raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	236
Xudayarov Oybek Odilovich	
Xizmat ko'rsatish korxonalarining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	242
Seytnazarov Berdibek Ametbekovich	
Surxondaryo viloyatida yashil iqtisodiyotni amaliyotga tatbiq etishning hozirgi holati	246
Oybek Ruziyev Abdumuminovich, Qosimov Akmal, Mamatov Sardor Ilyosovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	251
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Leveraging ict and mobile connectivity for economic growth: an empirical study on the role of internet usage and corruption control	256
G'ofirova Gulmira G'anisherovna, Rajabova Malika Nuriddin qizi, Qalandarov Sarvar Zafar o'g'li	
Sanoatda oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini ta'minlash va sertifikatlashtirish mexanizmini takomillashtirish	266
Mahamatova Maftuna	
Soliq tizimida elektron hujjat aylanishining soliq ma'murchiligiga ta'siri	273
Abdullaev Shahbozbek Nodirsho o'g'li	
Respublikamizdagi sanoat korxonalarining rivojlanishini ko'p omilli tahlillari	283
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich	

Organizational economic mechanisms of the tourist services market in the republic of Karakalpakstan	290
Ochilova Ozoda Toshquvatovna	
Qishloq hududlarini iqtisodiy rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari	295
Toyirov Alijon Yodgor o'g'li, Sadullayev Oybek Turdiali o'g'li, Orziqulov Oybek A'zamjon o'g'li	
Ta'lim turizmi va madaniy meros: O'zbekiston Respublikasida tutgan o'rni	300
Qutlimurotov Fayzullo Sadulayevich	
Глэмпинг: особенности и перспективы развития в Республике Узбекистан	304
Гуломова Мухлиса Нурулла кизи, Муллағалиева Зарина Рамиловна, Исамиддинова Диёра Нодиржон кизи	
Improving the practice of crediting business entities by commercial banks	309
Jabbarov Alisher Kayimovich	
O'zbekistonda eksport-import operatsiyalarini sug'urtalashning rivojlantirish istiqbollari	314
Adilova Gulnur Djurabayevna	
Kambag'allikni qisqartirishda xizmatlar sohasining o'rni	319
Mirzaev Qulmamat Djonuzokovich, Saparov Murod Irgashovich	
Ishchi kuchi migratsiyasini tartibga solishga yondashuvlar	323
Xamidov Elyorjon Tursunali o'g'li	
Kichik biznes sohasiga investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish	329
Bolliyev Shamsiddin Tursunmamatovich	
Mahalliy ishlab chiqarish korxonalari raqobatbardoshligini baholashning zamonaviy yondashuvlari, mezonlari va usullari	335
Buriyev Ubaydulla Bozor o'g'li	
Tijorat banklarida kredit amaliyotini takomillashtirish istiqbollari	338
Xolmatov Mirodil Nurmamat o'g'li	
The role of agrobusiness in the development of society and its opportunities	343
D. Dzhurayeva, Rakhmonov Rustam	
Ichki audit samaradorligini baholashga ta'sir qiluvchi omillar va ko'rsatkichlar tahlili	349
B.Y.Maxsudov, I.G'.Isroilov	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion samaradorlik ko'rsatkichlari	353
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Эффективная политика регулирования занятости как фактор сокращения бедности населения	357
Шаюсупова Наргиза Турғуновна	
Global iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlashda mintaqaviy savdo kelishuvlarining o'rni	365
Toyirov Alijon Yodgor o'g'li, Egamberdiyev Nurmuhammad Otabek o'g'li	
Moliyaviy salohiyatni baholash metodologiyasini shakllanishida makroiqtisodiy indikatorlarning ahamiyatliligi	370
Buranova Lola Vakhobovna	
Navoiy viloyatida sanoat tarmog'i rivojlanishi tahlili	379
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovasion faoliyatini moliyalashtirishning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari	383
Shomansurova Zilola Abduvaxitovna	
Internet – iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim kaliti	391
Bo'tayeva Sabina Xoliyorovna	
Chet mamlakatlarida soliq qarzlarini undirish mexanizmini milliy soliq tizimiga moslashtirish masalalari	396
Yuldashev Dilshod Rustamovich	
O'zbekistonda hududiy turizmni barqaror rivojlantirishda ijtimoiy-iqtisodiy hamda hukumat strategiyalarining roli va ta'siri	402
Yorqulov Muhammadmurod Axmad o'g'li	
Mintaqaning barqaror iqtisodiy o'sishida pochta aloqasi xizmatlarining tutgan o'rni (Xorazm viloyati misolida)	408
Palvanbayev Umidbek O'ktam o'g'li	
O'zbekistonda islom bank xizmatlarini joriy etish istiqbollari	412
Dodieva Umida Fozil qizi	

Mehnat bozorini takomillashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning amaliy jihatlari	416
Maxammadiyev M.M.	
Davlat ulushiga ega bo'lgan yirik soliq to'lovchilar ma'murchiligini takomillashtirish yo'llari	421
Erkaboev Nuriddin Axmadjonovich	
To'qimachilik sanoatida mahsulot tannarxini kamaytirishning iqtisodiy ahamiyati va zaruriyati	429
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna	
Turizm va xizmatlar sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitida rivojlantirish imkoniyatlari	432
Asadov Baxshullo Xasanboy o'g'li	
2025-yilda soliq ma'murchiligi bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar	437
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Aholi daromadlari manbalarining shakllanish xususiyatlari	445
Shohruh Toshtemirov	
O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sishga erishish istiqbollari	450
Usmonov Navruzbek Erkin o'g'li, Norqobilov Hamza Eshdovlat o'g'li	
Об оценке налоговой нагрузки, могущей отразить финансовое обеспечение потребности бюджета	459
Зайналов Джахонгир Расулович	
Termiz temir yo'l uzelinig yuk aylanmasi hajmi tahlili	466
Dilfuza Shakarova Ruzimuratovna	
Jahon global raqobat muhitida mavjud xom-ashyo va resurslarini strategik muammolari	472
Mamatkulov Akram Xalmurodovich	
Зарубежный опыт повышения конкурентоспособности текстильной промышленности на основе икт	476
Матчанова Феруза Абадовна	
Построение интегрированной системы управления затратами предприятий	482
Алиева С.С.	
Развитие корпоративного управления в Узбекистане на основе современных мировых стандартов	487
Ибрагимов Саодат Абдумуниновна, Абдулазизов Ферузбек Дилшодбек Ўғли	
Foyda solig'ini davlat budjetidagi ahamiyati	494
Ibragimov Xamidbek Jumaniyazovich	
Aholi turmush farovonligi va barqaror rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar	501
Sharofiddin Ismatov Asatulloevich	
Raqamli iqtisodiyotning sohalari, xususiyatlari va asosiy elementlari	506
Raxmatullayev Lazizbek Ruslanovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
Цифровизация в банковской сфере Республики Узбекистан	510
Салимова Зиёда Рустамжон кизи	
Digital inclusion and rural development: the socio-economic and cultural impact of internet connectivity	515
Elyor Urozaliev	
Моделирование процесса оптимального распределения пищевых ресурсов при повышении эффективности производства мясных продуктов в условиях цифровой экономики	525
Рахимбердиев Кувончбек Бахтиёрович, Тошпулов Бекзод Султонмуродович	
Erkin iqtisodiy zonalarning innovatsion shakllarini rivojlantirishning hozirgi tendensiyalari (Koreya misolida)	530
Achilova Shirin Shavkat qizi	
Iqtisodiy sikllarni aniqlash metodologiyasiga yondashuvlar	536
Jabborov Kamoliddin Yo'ldoshevich	
Davlat sektorida ichki auditni takomillashtirish masalalari	543
Gulmatov Jamoliddin Raxmatullaevich	
Islomiy banklarning iqtisodiy barqarorlikka qo'shgan hissasi va ular orqali amalga oshiriladigan iqtisodiy islohotlar	548
Pulatova Adolat Djaxangirshyevna	

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklari chakana xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari	553
Boymaxmadov Alisher Xoliyor o'g'li	
Комплайнс в системе «зеленой экономики»: международный опыт	560
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
«Зеленая экономика» Республики Узбекистан в условиях трансформации угроз экономической безопасности	567
Пантин Роман Владимирович	
Правовые основы и особенности организации формирования доходов местных бюджетов и их источников в узбекской практике	575
Бабаджанова Лола Шопулатовна	
O'zbekiston turizm mintaqalarining etnografik resurslar salohiyatini baholash ko'rsatkichlari tahlili	583
Dilyor Zafarovich Hakimov	
Xizmatlar sohasining rivojlanishi sharoitida samarqand viloyatida ijara bozorining o'sish dinamikasi va kelajak prognozlarini	592
Oybek Juliboy o'g'li	
The role of operational CRM systems in sales departments	596
Aziza Egamnazarova, Maftuna Shoyzoqova, Gaffarova Sarvinov Muzaffar qizi, Turaeva Gulizaxro	
O'zbekistonda davlat moliyaviy nazoratining yangi arxitekturasini shakllantirish yo'nalishlari	601
Jabborov Azamat Alijonovich	
Долгосрочная стратегия повышения эффективности социальных сетей в сфере туризма	607
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
Глобальные экологические инициативы и их влияние на международную экономику	615
Хусаинов Равшан Рахимович	
Ko'chmas mulk qiymatini baholashda axborotlar tizimini shakllantirish	621
Ishonqulov Nizamjon Fayzullaevich	
Innovatsion salohiyatni oshirish orqali tijorat banklari aktivlari sifatini yaxshilash yo'llari	628
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich	
Soliq qarzdorlikni kamaytirishdagi mavjud muammolar	634
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
O'zbekistonda ta'lim turizmini rivojlantirish istiqbollari	644
Azimova Vazira Oqiljonovna	
"Yashil" iqtisodiyotni rivojlanish uchun kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni kuchaytirish	648
B.Sh. Akbarova	
Elektr ta'minoti uzilishlarining xarajatlari va yo'qotishlarini hisobga olish usullarini takomillashtirish	652
Akbar Ashurovich Shodiyev	
Oliy ta'lim muassasalarini subsidiyalash zaruriyatining ilmiy asoslari	656
Valiyev Shamsiddin Eshpulatovich	
External factors influencing the competitiveness of the textile industry	662
Ikramova Nodira Burkxon kizi	
Raqamli texnologiyalar va ularning inflyatsiya jarayonlariga ta'sirining nazariy asoslari	669
Sobirov Baxtiyor	
Tijorat banklari tomonidan valyuta operatsiyalari hisobini takomillashtirish mexanizmlari	674
Akbarov Husniddinjon Mo'ysin o'g'li	
Tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyati oshirish masalalari	679
To'xtasinov Boburbek Yusufjon o'g'li	
Mintaqada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi	683
Q.O.Tursunboyev	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda foydaning strategik boshqaruv hisobini tashkil qilish yo'nalishlari	688
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Kapital bozorida moliyaviy resurslar jalb qilishning ilmiy-nazariy asoslari	693
Xasanov Xayrullo Nasrullayevich	
O'zbekiston Respublikasida shubhali soliq to'lovchilarni aniqlash va kamaytirishning metodik asoslari	699
Axmedov Feruz Baxodirovich	

Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq mexanizmlarining tahlili.....	708
Anvarov Alisher Xaybulloevich	
Turizmda bandlikni ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	717
Ermetova Iqbol Tajiboyevna	
O'zbekistondagi kichik biznes subyektlarini banklar orqali moliyaviy rag'batlantirishning samaradorligini tahlil qilish va baholash	722
Hamroqulov Xushbaxt Sadriddinovich	
Kichik tadbirkorlik subyektlarining hudud eksport salohiyatini oshirishga ta'sirini ekonometrik tadqiqi	725
Boymatova Dildora Olim qizi	
Модели финансового механизма воздействия на производство собственной продукции предприятий общественного питания.....	729
Зайналова Камола Нодировна	
Совершенствование системы оказания транспортных услуг субъектам предпринимательства.....	735
Хужаев Фазлиддин Элмуратович	
Yashil iqtisodiyot barqarorligida raqamli texnologiyalarning o'rni	742
Saidov Muhammad ali Hakimovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
Ijtimoiy sohalar rivojlanishida davlat budjeti xarajatlarining ahamiyati	749
Kurbonov Xayrilla Abdurasulovich, Ramozonov Nodir Mardonovich	
Barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirishda islomiy va ijtimoiy moliyaviy institutlarning roli	756
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
Kichik tadbirkorlik subyektlari va ularni soliqqa tortish mexanizmiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar	764
Abdullazoda Shukrullo Elmurod o'g'li	
Ilmiy maqolaga zamonaviy talablar (yoki uni IMRAD tuzilmasi bo'yicha yozish).....	770
R.D.Dusmuratov	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv tizimini samaradorligini oshirish yo'llari.....	778
Mallayev Salohiddin Saidkamolovich	
Raqamli iqtisodiyotda inson kapitalini yangi belgilari va xususiyatlarining shakllanishi va rivojlanishi	783
Butaboyev Muhammadjon, Jumaboyev Dilmurod	
Mehnat unumdorligining omilli tahlili hamda uning korxona moliyaviy ko'rsatkichlariga ta'sirini baholash.....	787
Abdujabborova Ma'mura Toshmuxamadovna	
Sanoat korxonalarini restrukturizatsiyalash zaruriyati.....	792
B. Sulaymonov	
Elektr energiya yo'qotishlarini hisobga olish uslubiyotini takomillashtirish.....	798
Akbar Ashurovich Shodiyev	
"Yashil" obligatsiyalar va investitsiyalar-"yashil" iqtisodiyotni moliyalashtirishning asosiy manbalari	803
Raximov To'xtabek Jumaboyevich, Sharipbayev Bobur Marks o'g'li	
Davlat sektori subyektlarida moliyalashtirish manbalari bo'yicha daromadlar hisobini tashkil etish	810
Igamberdiyev Sahobiddin Xatam o'g'li	
Raqamli texnologiyalarni qo'llash asosida yer resurslarini boshqarish	815
Aslonov Azizbek Faxritdin o'g'li	
Региональный туризм в самарканде, анализ проведенных экскурсий и его перспективы развития	824
Абидова Дилфуза Игamberдиевна, Абдуллаходжаев. А., Шодиева Ш., Абдуллаходжаева А.Ш.	
Ways of developing branding process in higher educational institutions	832
Shakirova Dिल्фуза Tulkunovna	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotida elektron tijoratning tutgan o'rni	838
Sodiqov Abdulhafiz	
Yevropa ittifoqida kambag'allikni baholash metodologiyasi va uning o'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari.....	847
Durdona Davletova	

Xo'jalik yurituvchi subyektlarda asosiy vositalar tahlilining o'ziga xos xususiyatlari.....	856
Nurmanov Yarkin Anorboyevich	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash yo'llari.....	860
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
O'zbekistonda ko'chmas mulklar qiymatini garov maqsadida baholashning muommolari	866
Muxtorov Muhammadjon Muhsinjon o'g'li, Aktamov Bobirjon Mardon o'g'li	
Sanoat korxonalarida "yashil iqtisodiyot"ni raqamlashtirish texnologiyalarini joriy etish ahamiyati.....	870
Yusupov Bekzod Ulugbekovich	
Aholi daromadlari taqsimotida tengsizlikning vujudga kelishi va uning nazariy jihatlarini	875
Vosiqov Ulug'bek Alisherovich	
FURE algoritmi orqali post-kvant xavfsizlik tizimlarining xavfsizligini oshirish.....	881
Shukhrat Toirov Abduganiyevich, Saidakhmedov Eldor Islomovich	
Global pandemiyadan keyingi davrdagi monetar siyosatning asosiy jihatlarini.....	884
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
IT xizmatlarni eksport qiluvchi korxonalarni soliqqa tortishni takomillashtirish.....	896
Jumaboyev Akmaljon Sheraliyevich	
Methods of credit to the service sphere by commercial bank.....	901
Nurmukhammedov Abdijabbar Yunusovich	
O'zbekistonda mehnat bozori infratuzilmasini samarali rivojlantirish yo'llari.....	908
Bozorov Akmal Amonovich, Shadmanov Erkin Sherkulovich	
Bojxona organlari faoliyatida bojxona menedjementi tushunchasi va uning ilmiy-nazariy asoslari	915
Mirzaxmedova Dilafruz Farxatovna, Tuxbabaev Jamshid Sharafetdinovich	
Korporativ munosabatlar ishtirokchilari o'rtasida samarali hamkorlikni tashkil etishning institutsional mexanizmlarini takomillashtirish.....	920
Ismailov Allayor Rashidovich	
Прямой маркетинг в новой цифровой реальности – эффективные стратегии прямого маркетинга для завоевания аудитории.....	929
Маматкулова Шоира Джалоловна	
O'zbekistonda soliq mamuriyatchiligini takomillashtirish orqali makroiqtisodiy barqarorlikka erishishning ustuvor yo'nalishlari	935
Valiyeva Sayyora Xushbakovna	
Green economy and international cooperation: global initiatives and agreements.....	939
Nazarova Ra'no Rustamovna, Baratov Diyorbek Fazliddin o'g'li	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sanoat korxonasida ekologik hisobni rivojlantirish nazariyasi	946
Hatidje Nasirova	
Yashil moliyalashtirish va yashil obligatsiyalar	953
Maxtimova Zarafshon Olloyorovna, Ro'ziyeva Maftuna Yusufvna	
Kichik biznesning mintaqaviy iqtisodiyot samaradorligidagi o'rni va ahamiyati.....	958
Ajamilova Nigora Asametdinovna	
Aholining unumli bandligi darajasini oshirish: xalqaro maqsadlar sari qadamlar	962
Qurbonov Samandar Pulatovich	
Raqamli texnologiyalar asosida tijorat banklari faoliyatini transformatsiya qilishning o'ziga xos xususiyatlari va unga ta'sir etuvchi omillar	970
Erdonayev Aliqul Xalimovich	

Erdonayev Aliqul Xalimovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYA QILISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar asosida tijorat banklari faoliyatini transformatsiya qilish jarayoni va unga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilingan. Masofaviy bank xizmatlarining joriy etilishi, internet-banking va mobil banking imkoniyatlarining kengayishi, mijozlar uchun yaratilayotgan qulayliklar, shuningdek, texnologik infratuzilma va xavfsizlik masalalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda ichki va tashqi omillarning masofaviy xizmatlarga ta'siri statistik ma'lumotlar va amaliy misollar asosida tahlil qilinadi hamda tijorat banklarining raqamli transformatsiyasi istiqbollari yoritiladi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, tijorat banklari, raqamli transformatsiya, internet-banking, mobil banking, masofaviy xizmatlar, xavfsizlik, texnologik infratuzilma.

Abstract: This article analyzes the transformation of commercial banks' operations based on digital technologies and the factors influencing this process. It explores the implementation of remote banking services, the expansion of internet and mobile banking opportunities, client-oriented conveniences, as well as issues related to technological infrastructure and security. The study assesses the impact of internal and external factors on the development of digital services using statistical data and practical examples, highlighting the prospects of digital transformation in the commercial banking sector.

Key words: digital technologies, commercial banks, digital transformation, internet banking, mobile banking, remote services, security, technological infrastructure.

Аннотация: В данной статье проанализированы особенности трансформации деятельности коммерческих банков на основе цифровых технологий и факторы, влияющие на этот процесс. Рассмотрены внедрение дистанционного банковского обслуживания, расширение возможностей интернет и мобильного банкинга, создаваемые удобства для клиентов, а также вопросы технологической инфраструктуры и безопасности. В исследовании на основе статистических данных и практических примеров изучено воздействие внутренних и внешних факторов на развитие цифровых сервисов, а также освещены перспективы цифровой трансформации коммерческих банков.

Ключевые слова: цифровые технологии, коммерческие банки, цифровая трансформация, интернет-банкинг, мобильный банкинг, дистанционные услуги, безопасность, технологическая инфраструктура.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotidagi raqamlashtirish jarayonlari axborot texnologiyalarining rivojlanishiga bog'liq bo'lib, bu esa odamlar, kompaniyalar va mamlakatlar hayotiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot texnologiyalari global darajada biznes va iqtisodiy munosabatlarni kengaytirish imkonini beradi, shu bilan birga mahalliy bozorlardan tashqariga chiqish hamda yangi imkoniyatlar yaratish uchun yo'l ochadi.

Hozirgi vaqtda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi barcha klassik iqtisodiy tamoyillar va nazariyalarning yangilanishi, uyg'unlashuvi va qayta ko'rib chiqilishini talab qilmoqda. Masalan, raqamli

iqtisodiyotning vujudga kelishi va uning har bir sohadagi ta'siri an'anaviy ishlash modellarini qayta o'rganish va ularni integratsiyalash zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bu esa eskirgan iqtisodiy konsepsiyalardan voz kechib, yangi va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishga olib kelmoqda.

Shu bilan birga, raqamlashtirish natijasida iqtisodiyotning globallashtirish jarayoni jadallashtirilmayotgan. Yangi va yaxshi integratsiyalangan raqamli platformalar kompaniyalarga jahon miqyosida faoliyat yuritish hamda mijozlarga samarali xizmat ko'rsatish imkonini bermayotgan. Bular, ayni paytda, mamlakatlarga o'z iqtisodiy va moliyaviy sohalarini yangi bozorlarga olib chiqish imkonini ham yaratmoqda. Raqamli texnologiyalar va internet platformalarining taraqqiyoti iqtisodiyotning globallashtirish va aholining mobillik darajasini oshirgan holda, mamlakatlar uchun iqtisodiy manfaatlarni kengaytirish va yangi imkoniyatlarga yo'l ochish vositasi bo'lib xizmat qilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli texnologiyalar asosida tijorat banklari faoliyatini transformatsiya qilish masalasi so'nggi yillarda iqtisodiy adabiyotlarda keng tahlil qilinmoqda. Xususan, Gensler raqamli transformatsiyaning moliyaviy xizmatlar bozorida raqobatni keskinlashtirishi, foydalanuvchi tajribasini optimallashtirishi va operatsion xarajatlarni kamaytirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Brynjolfsson va McAfee banklar faoliyatida raqamlashtirish sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar va avtomatlashtirish vositalari orqali mijozga yo'naltirilgan xizmatlarni yaratish imkonini berishini ilmiy jihatdan asoslab bergan. Xalqaro tajriba asosida Nikoloski raqamli bank xizmatlarining aholining moliyaviy inkluziyasini oshirishdagi o'rni, xizmatlardan foydalanish qulayligi va tranzaksiyalar xavfsizligini kuchaytirishi haqida to'xtalgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan O. Olimjonov, Sh. Abdullaeva, B. Berdiyarov, N. Jumaev, O. Iminov, E. Xoshimov, N. Karimov, F. Mirzaev, X. Raxmatov, O. Sattarov, Z. Mamadiyarov va boshqalar banklar samaradorligi, banklar faoliyatini tahlil qilish usullari hamda tijorat banklari samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borgan.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklari faoliyatini transformatsiya qilish masalasi O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar tomonidan alohida ilmiy yo'nalish sifatida hali yetarlicha o'rganilmagan. Xususan, banklar tomonidan raqamli masofaviy xizmatlar ko'rsatish bo'yicha alohida tadqiqotlarga ehtiyoj mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda tijorat banklari faoliyatining raqamli transformatsiyasi jarayonini o'rganishda statistik ma'lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, mavjud bank ilovalari tahlili hamda ilg'or xorijiy tajribalar asos qilib olindi. Olingan ma'lumotlar solishtirma, tizimli va tahliliy metodlar yordamida o'rganilib, raqamli xizmatlarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar chuqur tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Masofaviy bank xizmatlarining asosiy tamoyili – mijoz va bank o'rtasida turli axborotlarning masofadan almashinuvidir. Bunda bank tomonidan mazkur amaliyotning xavfsizligi ta'minlanadi.

Bank hisobvaraqlariga masofadan xizmat ko'rsatish tizimlarining turlari quyidagilardan iborat:

Bank-Mijoz – bu kompyuter orqali amalga oshiriladigan tizim bo'lib, unda mijozning kompyuteriga maxsus dastur o'rnatiladi. Ushbu dastur mijozga tegishli barcha ma'lumotlarni (asosan to'lov hujjatlari va hisobvaraqlardan ko'chirmalar) kompyuterda saqlaydi. Bank va mijoz kompyuteri o'rtasida modem orqali to'g'ridan-to'g'ri aloqa o'rnatiladi.

Internet-banking – bu mijozlarga o'z depozit hisobvaraqlari, jumladan bank kartalariga ochilgan hisobvaraqlarni internet orqali boshqarish huquqini beruvchi tizimdir. U masofadan turib bank bilan bog'lanish, real vaqt rejimida to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi. Foydalanuvchi tizimga veb-brauzer orqali kiradi. Internet-banking tizimi bankning veb-serverida joylashtiriladi. Mijoz bankning rasmiy veb-saytiga kirib, o'z ma'lumotlari (to'lov hujjatlari, hisobvaraqlardan ko'chirmalar)ni ko'rib chiqishi mumkin.

Internet-banking xizmati orqali mijoz quyidagi amaliyotlarni bajarishi mumkin:

- to'lovlarni amalga oshirish;
- to'lov o'tishi bosqichlarini kuzatish;
- barcha hisobotlarni olish.

Shuningdek, mijoz o'z ish joyidan turib internet orqali bank saytiga ulanadi va o'z hisobvarag'iga tushgan mablag'larni ko'rish hamda pul o'tkazmalarini tayyorlab, bankka uzatishi mumkin bo'ladi. Mobil banking tizimi internet-banking texnologiyasi asosida yaratiladi.

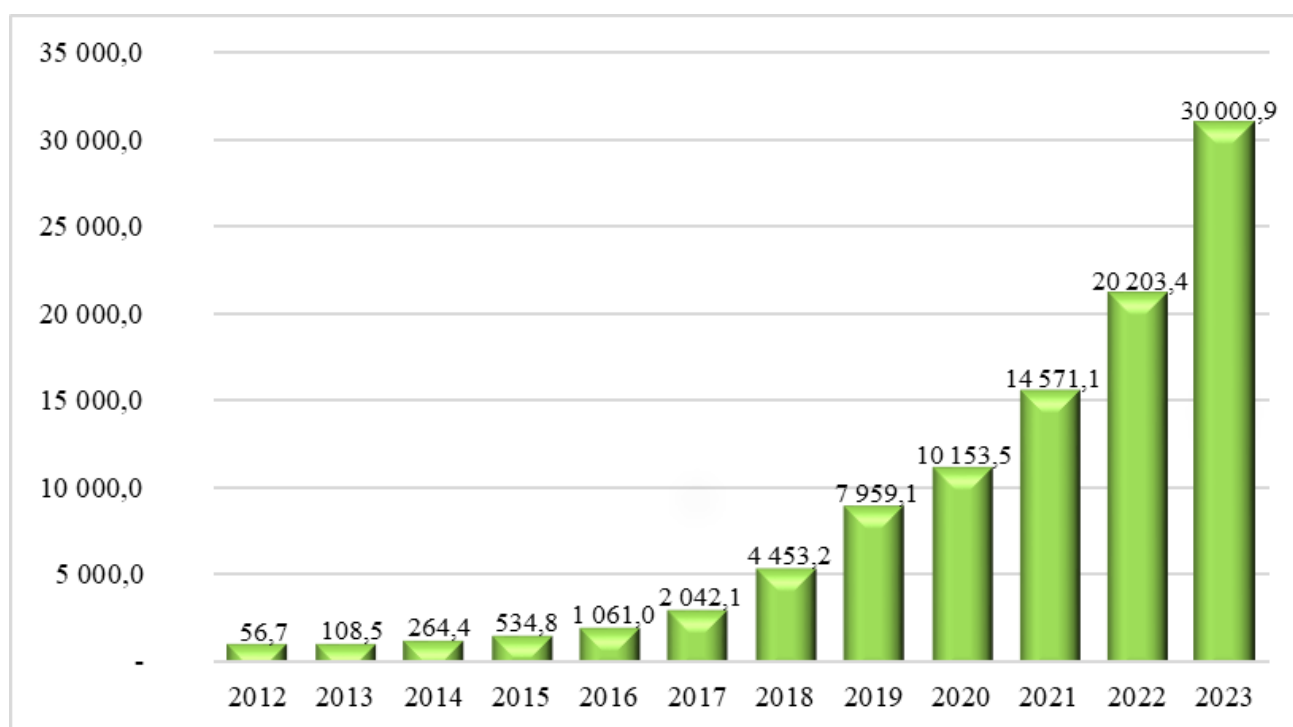
SMS-banking – bu bank mijozlariga ularning depozit hisobvaraqlari va bank kartalariga ochilgan hisobvaraqlaridagi operatsiyalar haqida SMS orqali ma'lumot yuborish imkonini beradigan tizimdir. Hisobvaraqdan ma'lumot olish uchun mijoz bankning maxsus telefon raqamiga belgilangan SMS-so'rovni yuborishi kerak. Mijoz uchun SMS-banking xizmati quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

- hisobvarag'iga kelib tushgan mablag'lar haqida ma'lumot olish;
- hisobvaraqdan amalga oshirilgan xarajatlarni ko'rish;
- hisobvaraq balansini bilish;
- kun davomida o'tkazilgan bank operatsiyalari haqida tezkor axborot olish.

Bugungi kunda aholi tijorat banklarining mobil ilovalari orqali real vaqt rejimida kartadan kartaga pul o'tkazish (P2P), soliq, budjet, kommunal va boshqa to'lovlarni amalga oshirish, mikroqarz olish va kreditlarni so'ndirish, onlayn omonatlarni rasmiylashtirish, depozit hamda ssuda (kredit) hisobvaraqlarini masofadan ochish, xalqaro bank kartasi hisobvarag'idan to'lovlarni bajarish, onlayn konversiya operatsiyalarini amalga oshirish kabi masofaviy xizmatlardan keng foydalanmoqda.

O'z navbatida, korxona va tashkilotlar uchun ham bank hisobvaraqlarini masofadan boshqarish tizimlari orqali quyidagi imkoniyatlar yaratilgan:

- real vaqt rejimida hisobvaraqlardagi mablag'larni tasarruf etish va to'lovlarni amalga oshirish;
- valyuta mablag'lari sotib olish (konversiya) uchun elektron buyurtmanomani bankka yuborish;
- ish haqi va unga tenglashtirilgan to'lovlar bo'yicha elektron qaydnomalarni bankka taqdim etish;
- boshqa masofaviy bank xizmatlaridan foydalanish (1-rasm).

1-rasm. Masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlaridan foydalanuvchilar soni¹.

Bank xizmatlarini raqamlashtirish va mijozlarga yaratilayotgan qulayliklar tufayli masofaviy bank xizmatlaridan (internet-banking va mobil-banking xizmat turlari orqali bank hisobvaraqlaridagi pul mablag'larini boshqarish, USSD-so'rov yordamida bank plastik kartalaridagi mablag'larni nazorat qilish, SMS-xabarnoma orqali hisobvaraqdagi pul mablag'lari harakati haqida ma'lumot olish) foydalanuvchilar soni 2023-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, 2019-yilning mos davriga nisbatan 3,7 barobarga yoki 7 959 mingtadan 30 001 mingtagacha oshgan.

Banklar mijozlarga bank mahsulotlari va xizmatlarini raqamli shaklda taqdim etishda zamonaviy bank tizimi taraqqiyotining eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida faoliyat yuritmoqda. Ushbu yo'nalishni rivojlantirishga bir qator omillar ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli bank xizmatlarini kengaytirishda masofaviy bank xizmatlariga ta'sir qiluvchi omillarni inobatga olish zarur bo'lib, ular shartli ravishda ichki va tashqi omillarga bo'linadi (1-jadval).

1 Ўзбекистон Республикаси марказий банк маълумотлари асосида тайёрланди

1-jadval. Raqamli bank xizmatlariga ta'sir qiluvchi omillar².

T/R	Ichki omillar	Tashqi omillar
1	Bank xizmatlarining tashkiliy holati: - bankning texnologik jihozlanishi; - masofaviy bank xizmatlarining foydalanishda soddaligi; - masofaviy bank xizmatlarida shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi.	Risklar: - operatsion risk; - moliyaviy risk; - boshqa risklar.
2	Bankning marketing siyosati: - masofaviy bank xizmatlarining reklama qilinishi; - bank saytlarida va aholi o'rtasida masofaviy bank xizmatlari to'g'risida ma'lumotlar berilishi.	Ijtimoiy (fuqarolarning ijtimoiy maqomi): - odamlarning masofaviy bank xizmatlaridan xabardorligi; - bank mijozlarining masofaviy bank xizmatlariga ishonchi; - foydalanuvchilarning masofaviy bank xizmatlarini yaqinlariga tavsiya etishi.
3	Masofaviy bank xizmatlarining turlari va narxlari	Foydalanuvchilar uchun masofaviy bank xizmatlarining foydali bo'lishi.
4	Bank menejmenti (bank xodimlari va ularning malakasi) hamda moliyaviy savodxonlik darajasi.	Faoliyat ko'rsatayotgan bankning geografik (mintaqaviy) chegaralari, kengaytirish istiqbollari.
5	Masofaviy bank xizmatlari bo'yicha me'yoriy xuquqiy asos yaratilganligi	Siyosiy omillar: - banklarga nisbatan davlatning siyosati; - internet tezligi.

Mavjud omillarning masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatishga ta'sirini o'rganish va uning to'g'ri tizimini yuritish banklar uchun muhim ahamiyatga ega.

Masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishga ta'sir qiluvchi ichki omillar quyidagilarni o'z ichiga oladi. Birinchidan, bu omillarga masofaviy bank xizmatlarini tashkil etish bilan bog'liq texnologik imkoniyatlar kiradi. Ya'ni har bir masofaviy xizmatni joriy etishda bank tizimiga yangi texnologiyalarni tatbiq etish yoki mavjud texnologiyalar asosida sinovdan o'tkazib qo'llash zarur bo'ladi. Shu bois, banklar eng avvalo elektron to'lov tizimlarini shakllantirish va bank amaliyotlarini avtomatlashtirish uchun zarur texnologiyalar bilan to'liq ta'minlangan bo'lishi shart.

Shuningdek, ushbu texnologiyalar asosida yaratilgan tizim foydalanuvchilar uchun qulay, sodda va tushunarli bo'lishi zarur. Bu, xususan, moliyaviy madaniyati yetarli bo'lmagan yoki texnologik savodxonligi pastroq bo'lgan aholi qatlamlari uchun ham tizimdan foydalanish imkoniyatini yaratadi.

Bundan tashqari, tizimni ishlab chiquvchilar foydalanuvchilarda ishonchni oshirish uchun ularning shaxsiy ma'lumotlari xavfsizligini to'liq ta'minlashi kerak. Axborot xavfsizligi talablariga rioya etish – masofaviy bank xizmatlarining barqaror va ishonchli faoliyati uchun muhim shart hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli texnologiyalar tijorat banklari faoliyatini transformatsiya qilishda hal qiluvchi o'rin tutmoqda. Ayniqsa, masofaviy bank xizmatlarining kengayishi, internet va mobil ilovalar orqali ko'rsatilayotgan xizmatlar sonining ortishi banklar faoliyatini innovatsion yo'nalishda shakllantirishga xizmat qilmoqda. Masofaviy xizmatlar orqali mijozlarga qulaylik yaratish, real vaqt rejimida moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash kabi jihatlar banklar raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil bo'lib qolmoqda.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalarni joriy etishda ichki va tashqi omillarni chuqur tahlil qilish, texnologik infratuzilmani mustahkamlash, foydalanuvchi interfeyslarini soddalashtirish, hamda barcha aholi qatlamlari uchun xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston bank tizimida raqamli transformatsiyani jadallashtirish orqali nafaqat xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, balki moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash imkoniyati mavjud. Kelgusida bank xizmatlarining to'liq raqamlashtirilishi, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining amaliyotga keng joriy etilishi banklarning strategik rivojlanishida muhim burilish yasashi mumkin.

² Маълумотлар асосида илмий тадқиқотчи томонидан тайёрланди.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. The revised Payment Services Directive (PSD2) and the transition to stronger payments security [Электронный ресурс]. – URL: https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/miponline/2018/html/1803_revisedpsd.en.html (дата обращения: 02.05.2018).
2. Кинг, Б. Банк 2.0. Истеъмолчиларнинг хатти-ҳаракатлари ва технологияси молиявий хизматларнинг келажагини қандай ўзгартиради / [Транс. инглиз тилидан. М. Матсковская]. - М.: «Олимп-Бизнес» ЁАЖ, 2012. – 512 б.
3. Кинг, Б. Банк 3.0. Нима учун бугун банк сиз борадиган жой эмас, балки нима қилаётганингиз [Пер. инглиз тилидан. М. Матсковская]. - М.: «Олимп-Бизнес» ЁАЖ, 2014. – 520 б.
4. РwС компаниясининг Бизнесни ривожлантириш банки трансформация қилиш бўйича ҳисоботи, Тошкент, сентябр 2022.й
5. Ernst and yong компаниясининг Бизнесни ривожлантириш банки трансформация қилиш бўйича ҳисоботи, Тошкент, октябр 2023.й
6. Дятлов, С.А. Энеиро-тармоқ иқтисодиёти: таҳлилнинг назарий жиҳатлари // Ҳуқуқий ва иқтисодий тадқиқотлар журнали. – 2016. [Электрон ресурс]. – УРЛ: <http://giefjournal.ru/node/1004> (кириш: 27.09.2017).
7. Моисеичик, Г.И. Эвросиё Иттифоқи мамлакатлари иқтисодиётини рақамлаштириш ХХИ асрнинг стратегик императиви сифатида // Замонавий иқтисодиёт муаммолари. – 2016. – 1-сон (57). – С. 11-19.
8. Шваб, К. Тўртинчи саноат инқилоби технологиялари: [инглиз тилидан таржима қилинган] / К. Шваб, Н. Девис. – Москва: Эксмо, 2018. – 320 п.
9. Ильюкевич А.Н., Костюк Я.С., Пастарнак К.Г. Информационные технологии в банковской сфере. Электронная библиотека БГУ. 2016. – 204-206 с. https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/153739/1/iluykevich_kostyuk_pastarnak_sbornik16.pdf.
10. Erik Brynjolfsson, Andrew McAfee. The Second Machine Age. – New York: W.W. Norton & Company, 2014. – 320 p.
11. Gary Gensler. Finance and Technology: U.S. Senate Banking Committee Testimony. – Washington D.C., 2021.
12. Zoran Nikoloski. Digitalization in banking sector: A review of international experience. – Skopje: Economic Development Institute, 2020.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

